

Editor's Note

Land-use planning, as an interdisciplinary field of knowledge that simultaneously engages with the four dimensions of space, population, activity, and the environment, is today, more than ever before, exposed to fundamental transformations. What was once primarily focused on physical organization and the balanced distribution of activities has now become an arena for confronting the most complex challenges of the present century: climate change, spatial inequalities, demographic transformations, and the data and artificial intelligence revolution. In this issue as well as the forthcoming issues of the *Town and Country Planning*, we intend, by recognizing this paradigm shift, to portray "land-use planning in transition." Accordingly, we request our esteemed researchers to devote particular attention to the following axes:

From Physical Planning to Multi-Level Spatial Governance

One of the most conspicuous global trends in the domain of spatial planning is the movement from "physical planning" toward "multi-level spatial governance." An analysis of the objectives of spatial planning in more than twelve countries worldwide demonstrates that factors such as spatial justice, environmental protection, sustainable development, enhancement of quality of life, social participation, and an outward-looking perspective have become common elements of modern land-use planning systems. This paradigm shift transforms land-use planning from a merely technical document into a socio-political process in which negotiation, participation, and accountability acquire significance equal to that of technical precision and spatial modeling.

A glance at the evolution of key terms in the global spatial planning literature over the period 2010–2024 likewise corroborates this transition: from a focus on national planning systems and regulations in the early years of this period toward concepts such as decentralization, governance, spatial data, environmental resilience, and spatial justice in recent years. Land-use planning is no longer merely "organizing the territory," but rather "the intelligent and participatory management of territorial change."

Artificial Intelligence: From an Instrument of Analysis to a Redefinition of Governance

Perhaps no trend has altered the nature of land-use planning as profoundly as the advent of artificial intelligence and digital technologies. By virtue of its capacity to analyze spatial big data, process satellite imagery, monitor territorial changes in real time, predict hazards, and identify spatial inequalities, artificial intelligence transforms land-use planning from a traditional and reactive process into a dynamic, data-driven, and forward-looking system. This technology furnishes not merely an auxiliary instrument, but a foundation for "intelligent spatial governance," in which spatial decision-making, territorial justice, and national resilience are fundamentally strengthened.

Climatic Challenges and the Necessity of Planning Flexibility

Climate change, particularly in arid and semi-arid regions, has confronted land-use planning programs with a fundamental question: Do our land-use planning documents possess the requisite flexibility in the face of probable climatic scenarios? A study conducted on the hot and arid regions of Kerman Province demonstrates that the plan designed for agricultural development in the provincial land-use planning document is incompatible with none of the probable climate change scenarios, and is thus characterized by "spatial imbalance." This finding constitutes a warning to all those who regard land-use planning as a once-and-for-all process.

In the same vein, novel approaches have emerged that, rather than focusing on abstract predictions, ground the planning of adaptation in "observable spatial constraints." In the Sistan Plain, researchers, employing constraints such as abandoned agricultural lands, desiccated wetlands, and dust corridors,

have designed a framework for the reallocation of land use under drought conditions. This "from prediction to action" approach demonstrates that land-use planning in critical regions requires bolder and more place-based decisions more than more complex models.

The Nexus between Land-Use Planning and Census and Register-Based Data

At the institutional level as well, noteworthy transformations are underway. The linkage of population and housing censuses with land-use planning—particularly through the implementation of the register-based census and the interconnection of executive agencies' systems—has opened a new horizon for the utilization of comprehensive and real-time data in spatial planning. This transformation, if persist, can reduce the temporal gap between "territorial reality" and "planning decision" to an unprecedented degree. Furthermore, the obligation imposed upon provincial governors to obtain certification of conformity of regional plans with territorial planning documents constitutes an important step toward preventing the emergence of acquired rights that are contradictory to territorial planning orientations.

The Road Ahead

What emerges from this review of global and domestic trends is that land-use planning stands on the threshold of a paradigm leap. International research likewise, for the year 2026, places emphasis upon axes such as "the development of the values of territorial resources and chain governance," "the efficient use of existing lands," "green and low-carbon patterns of land use," and "the alignment of spatial planning theory and method with new productivity." These axes delineate a roadmap for future research in the field of land-use planning.

The Journal of Town and Country Planning regards itself as obligated to remain dynamic in the face of these transformations. Henceforth, in addition to conventional research articles, we shall devote particular attention to studies that explore the frontiers between land-use planning and emerging technologies, multi-level governance, spatial justice, and climatic adaptation. We invite all researchers, planners, and policymakers engaged in this transition to share their findings and experiences with us.

Ali Hamidizadeh

Editor-in-Chief, *The Journal of Town and Country Planning*
Summer 2026

سخن سردبیر

آمایش سرزمین، به مثابه دانشی میان‌رشته‌ای که هم‌زمان با چهار بعد فضا، جمعیت، فعالیت و محیط‌زیست سروکار دارد، امروز بیش از هر زمان دیگری در معرض دگرگونی‌های بنیادین قرار گرفته است. آنچه زمانی، بیشتر بر ساماندهی کالبدی و توزیع متعادل فعالیت‌ها متمرکز بود، اکنون به عرصه‌ای برای مواجهه با پیچیده‌ترین چالش‌های قرن حاضر بدل شده است: تغییرات اقلیمی، نابرابری‌های فضایی، تحولات جمعیتی، و انقلاب داده و هوش مصنوعی. در این شماره و شماره‌های آتی فصلنامه آمایش سرزمین، قصد داریم با درک این تحول پارادایمی، تصویری از «آمایش سرزمین در گذار» را ترسیم کنیم. لذا از پژوهشگران گرامی خواهشمندیم به محورهای ذیل توجه ویژه داشته باشند.

از برنامه‌ریزی کالبدی به حکمرانی فضایی چندسطحی

یکی از آشکارترین روندهای جهانی در حوزه برنامه‌ریزی فضایی، حرکت از «برنامه‌ریزی کالبدی» به سمت «حکمرانی فضایی چندسطحی» است. تحلیلی بر اهداف برنامه‌ریزی فضایی در بیش از دوازده کشور جهان نشان می‌دهد که مؤلفه‌هایی چون عدالت فضایی، حفاظت از محیط‌زیست، پایداری توسعه، ارتقای کیفیت زندگی، مشارکت اجتماعی و نگرش برون‌نگر، به عناصر مشترک نظام‌های نوین آمایش سرزمین تبدیل شده‌اند. این تغییر پارادایمی، آمایش سرزمین را از یک سند فنی صرف، به فرایندی سیاسی اجتماعی بدل می‌سازد که در آن مذاکره، مشارکت و پاسخ‌گویی، هم‌ارز با دقت فنی و مدل‌سازی فضایی اهمیت می‌یابند. نگاهی به سیر تحول واژگان کلیدی در ادبیات برنامه‌ریزی فضایی جهان در بازه ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ نیز این گذار را تأیید می‌کند: از تمرکز بر نظام‌های برنامه‌ریزی ملی و مقررات در سال‌های نخستین این بازه، به سمت مفاهیمی چون تمرکززدایی، حکمرانی، داده‌های فضایی، تاب‌آوری محیطی و عدالت فضایی در سال‌های اخیر. آمایش سرزمین دیگر نه فقط «سروسامان دادن به سرزمین»، بلکه «مدیریت هوشمندانه و مشارکتی تغییرات سرزمینی» است.

هوش مصنوعی: از ابزار تحلیل تا بازتعریف حکمرانی

شاید هیچ روندی به اندازه ورود هوش مصنوعی و فناوری‌های دیجیتال، ماهیت آمایش سرزمین را دستخوش تغییر نکرده باشد. هوش مصنوعی با توانایی تحلیل کلان‌داده‌های مکانی، پردازش تصاویر ماهواره‌ای، پایش لحظه‌ای تغییرات سرزمینی، پیش‌بینی مخاطرات و شناسایی نابرابری‌های فضایی، آمایش سرزمین را از فرایندی سنتی و واکنشی به نظامی پویا، داده‌محور و آینده‌نگر بدل می‌کند. این فناوری نه صرفاً یک ابزار کمکی، بلکه بستری برای «حکمرانی هوشمند فضایی» فراهم می‌آورد که در آن تصمیم‌گیری فضایی، عدالت سرزمینی و تاب‌آوری ملی به شکل بنیادین تقویت می‌شوند.

چالش‌های اقلیمی و ضرورت انعطاف‌پذیری آمایشی

تغییرات اقلیمی، به ویژه در مناطق خشک و نیمه‌خشک، برنامه‌های آمایش سرزمین را با پرسشی بنیادین مواجه کرده است: آیا اسناد آمایشی ما در برابر سناریوهای محتمل اقلیمی، از انعطاف‌پذیری لازم برخوردارند؟ پژوهشی بر روی مناطق گرم و خشک استان کرمان نشان می‌دهد که برنامه‌ی طراحی شده برای توسعه کشاورزی در سند آمایش این استان، با هیچ‌کدام از سناریوهای محتمل تغییر اقلیم انطباق نداشته و از این حیث دارای «عدم تعادل فضایی» است. این یافته، هشدار می‌دهد که برای همه کسانی که آمایش سرزمین را فرایندی یک‌بار برای همیشه می‌پندارند.

در همین راستا، رویکردهای نوینی شکل گرفته‌اند که به جای تمرکز بر پیش‌بینی‌های انتزاعی، «قیود فضایی قابل‌مشاهده» را مبنای برنامه‌ریزی سازگاری قرار می‌دهند. در دشت سیستان، پژوهشگران با استفاده از قیودی چون اراضی کشاورزی رهاشده، تالاب‌های خشک‌شده و کریدورهای گردوغبار، چارچوبی برای تخصیص مجدد کاربری زمین در شرایط خشکسالی طراحی کرده‌اند. این رویکرد «از پیش‌بینی به اقدام» نشان می‌دهد که آمایش سرزمین در مناطق بحرانی، بیش از آنکه نیازمند مدل‌های پیچیده‌تر باشد، نیازمند تصمیم‌های شجاعانه‌تر و مکان‌محورتر است.

ارتباط آمایش با سرشماری و داده‌های ثبت مبنا

در سطح نهادی نیز تحولات قابل توجهی در جریان است. پیوند سرشماری نفوس و مسکن با آمایش سرزمین، به‌ویژه با اجرای سرشماری ثبت مبنا و اتصال سامانه‌های دستگاه‌های اجرایی، افق تازه‌ای برای استفاده از داده‌های جامع و لحظه‌ای در برنامه‌ریزی فضایی گشوده است. این تحول، در صورت تداوم، می‌تواند فاصله زمانی میان «واقعیت سرزمینی» و «تصمیم برنامه‌ریزی» را به‌طور بی‌سابقه‌ای کاهش دهد. همچنین الزام استانداران به کسب تأییدیه انطباق طرح‌های منطقه‌ای با اسناد آمایش، گامی مهم در جهت جلوگیری از شکل‌گیری حقوق مکتسبه متناقض با جهت‌گیری‌های آمایشی است.

افق پیش‌رو

آنچه از مرور روندهای جهانی و داخلی برمی‌آید، این است که آمایش سرزمین در آستانه یک جهش پارادایمی قرار دارد. پژوهش‌های بین‌المللی نیز برای سال ۲۰۲۶ بر محورهایی چون «توسعه ارزش‌های منابع سرزمینی و حکمرانی زنجیره‌ای»، «استفاده کارآمد از اراضی موجود»، «الگوهای سبز و کم‌کربن کاربری زمین» و «تطبیق نظریه و روش برنامه‌ریزی فضایی با بهره‌وری جدید» تأکید دارند. این محورها، نقشه راهی برای پژوهش‌های آینده در حوزه آمایش سرزمین ترسیم می‌کنند. فصلنامه آمایش سرزمین، خود را ملزم به پویایی در برابر این تحولات می‌داند. از این پس، افزون بر مقالات پژوهشی متعارف، توجه ویژه‌ای به مطالعاتی خواهیم داشت که مرزهای میان آمایش و فناوری‌های نوین، حکمروایی چندسطحی، عدالت فضایی و سازگاری اقلیمی را می‌کاوند. از همه پژوهشگران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذارانی که در این گذار سهیم‌اند، دعوت می‌کنیم یافته‌ها و تجربیات خود را با ما در میان بگذارند.

علی حمیدی زاده

سردبیر دوفصلنامه آمایش سرزمین

تابستان ۱۴۰۵